

СУЧАСНІ ПСИХОТЕХНОЛОГІЇ

<https://doi.org/10.34142/23129387.2025.72.10>

УДК 159.93

ORCID 0000-0003-1560-9516

ПРОГРАМА РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ SOFT SKILLS МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Жанна Богдан

*кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри психології та соціології Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця,
E-mail: janna.bogdan79@icloud.com*

Актуальність дослідження комунікативних гнучких навичок зумовлена тим, що серед soft skills сучасного фахівця саме вміння ефективного спілкування є провідною та найбільш чисельною групою навичок, проте сьогодні у психології вони виявляються мало вивченими та практично не систематизованими, відсутні програми їх розвитку у психологічному супроводі освітнього процесу.

Мета статті – розробити програму формування комунікативних гнучких навичок.

Результати і висновки. Програма розвитку комунікативних гнучких навичок фахівця містила три блоки – мотиваційний, розвивальний та професійно-орієнтований. Зміст мотиваційного модуля передбачав розвиток позитивної мотивації до участі в розвивальній програмі через усвідомлення уможливлення задоволеності провідних мотивів навчально-професійної діяльності студента; розвиток позитивної мотивації до участі в розвивальній програмі через формування обізнаності про її мету та зміст; розвиток позитивної мотивації до участі в розвивальній програмі через формування обізнаності про мотивацію керівника розвивальної програми, яка спричинила її створення та впровадження; формування позитивного психологічного клімату тренінгової групи. Зміст розвивального модуля передбачав усвідомлення особливостей власних соціально-творчих якостей, які сприяють запобіганню конфліктів, деструктивних комунікативних стратегій, зумовлюють успішність групової взаємодії; корекцію деструктивних комунікативних

стратегій; розвиток соціально-творчих якостей, що сприяють успішній професійній соціалізації та професійному самовдосконаленню; розвиток групової креативності як вміння творчо вирішувати проблемні завдання у групі (команді). Зміст професійного блоку був спрямований на розвиток позитивної та активної професійної ідентичності майбутнього фахівця та соціально-інтелектуальних якостей, що сприяють професійному вдосконаленню фахівця; а також розвиток рольової та командотворчої компетентності та діалогічності у діловому спілкуванні майбутніх фахівців.

Ключові слова: *гнучкі навички, комунікативні гнучкі навички, фахівець-соціономіст, комунікативна компетентність, комунікативна креативність, організаторські схильності, командотворча компетентність, самопрезентація, рольова компетентність, комунікативна толерантність.*

The communicative soft skills development program for future specialists

Janna Bogdan

D. in Psychology, Associate Professor, Head of the Department of Psychology and Sociology at the Semen Kuznets Kharkiv National University of Economics,

E-mail: janna.bogdan79@icloud.com,

The relevance of the study of communicative soft skills is due to the fact that among the soft skills of a modern specialist, effective communication skills are the leading and most numerous group of skills, but today in psychology they are poorly studied and practically not systematized.

The Aim of the article is to develop a program of formation of communicative soft skills.

Results and conclusions. The program of development of communicative soft skills of a specialist contained three blocks- motivational, developmental and professional-oriented. The content of the motivational module envisaged the development of positive motivation to participate in the developmental program through the awareness of the satisfaction of the leading motives of the student's educational and professional activity; development of positive motivation to participate in the development program through the formation of awareness of its purpose

and content; development of positive motivation to participate in the development program through the formation of awareness of the motivation of the head of the development program, which caused its creation and implementation; formation of a positive psychological climate of the training group. The content of the development module envisaged awareness of the peculiarities of their own social and creative qualities, which contribute to the prevention of conflicts, destructive communicative strategies, determine the success of group interaction; correction of destructive communicative strategies; development of social and creative qualities that contribute to successful professional socialization and professional self-improvement; development of group creativity as the ability to creatively solve problematic problems in the group (team). The content of the professional module was aimed at developing the positive and active professional identity of the future specialist and socio-intellectual qualities that contribute to the professional improvement of the specialist; as well as the development of role and commanding competence and dialogue in the business communication of future specialists.

Keywords: soft skills, communicative soft skills, specialist socialist, communicative competence, communicative creativity, organizational inclination, commanding (team-building) competency, communication, communication tolerance.

Вступ. Актуальність дослідження комунікативних гнучких навичок зумовлена тим, що серед софт-скіле сучасного фахівця саме вміння ефективного спілкування є провідною та найбільш чисельною групою навичок, проте сьогодні у психології вони виявляються мало вивченими, відсутні програми їх цілеспрямованого розвитку в умовах освітнього процесу у закладах вищої освіти.

Відповідно до нашої авторської концепції гнучких навичок майбутнього фахівця зміст комунікативних гнучких навичок складають: 1) навички вербальної та невербальної взаємодії та спілкування; 2) соціальний інтелект та соціально-перцептивні навички; 3) соціальна креативність; 4) здатності вирішувати конфлікти; 5) навички командної роботи (командотворення та організаційні здатності); 6) здатність до самопрезентації, навички публічного виступу та ораторська майстерність (Bogdan, 2025).

Мета статті – здійснити вивчення структури та професійної специфіки комунікативних гнучких навичок.

Аналіз проблеми розвитку соціальної креативності має здійснюватись у двох площинах: через вивчення теоретико-методологічних принципів та засад розвитку соціальної креативності як різновиду соціальних здібностей (поряд із соціальним інтелектом та комунікативними якостями особистості), а також як різновиду, власне креативності (поряд із вербальною та комунікативною).

З позицій розуміння соціальної креативності як різновиду соціальних здібностей доцільно розглянути методологічні засади розвитку соціальних здібностей загалом та соціального інтелекту – зокрема. Так, О.І. Власовою (2006) проаналізовано провідні фактори розвитку соціальних здібностей і зазначено, що він уможливлується у колективі та через колектив при доцільній організації самоуправління, розвиток громадської активності усіх його членів, В.В. Полторацькою (1997) проаналізовано специфіку соціальних здібностей у процесі становлення комунікативної культури вчителів, Т.С. Яценко (2001) показано потужний потенціал активних форм соціально-психологічного навчання в розвитку соціально-професійних здібностей студентів педагогічного вишу.

Окремим напрямом розвитку соціальних здібностей є система засобів формування соціального інтелекту особистості, де оптимальною формою є тренінг як сукупність групових методів формування вмінь та навичок самопізнання, спілкування та взаєморозуміння людей у групі.

Формою розвитку соціальних умінь виступає арт-терапія, зокрема її різновид - казкотерапія, - спрямована на осмислення життєвого досвіду, актуалізації життєвих ресурсів, також може бути ефективним засобом індивідуальної та групової терапії (Сасько, 2010). Використання методів казкотерапії, роботи з МАК, образотворчих методів та технік має потужний потенціал для розвитку соціального інтелекту та соціальної креативності.

Велике значення в розвитку соціальних здібностей належить діалогічним та ігровим методам. У ситуації активної навчальної взаємодії, зокрема у навчальній грі, яка завжди об'єктивує потребу у пізнавальній активності із умовністю вимог ігрової ситуації та можливостями їх нерегламентованої трансформації, знімаючи існуючі соціальні обмеження, актуалізується пізнавально-творчий та особистісно-регулятивний потенціал особистості, спрямовуючи психіку до розвитку соціально-креативних, творчих основ.

Завданням першого етапу тренінгу є виведення із внутрішнього плану у зовнішній неконструктивних моделей поведінки, що у біхевіоризмі реалізується через демонстрацію заучених навичок, у психоаналізі – усвідомлення несвідомих мотивів та бар'єрів, у гуманістичній психології – усвідомлення своєї автентичності, тощо. На другому етапі тренінгу реалізується побудова моделі ідеальної поведінки у зовнішньому плані, де у поведінковій психології це реалізується через штучне створення еталона у формі відеозапису, у гуманістичному підході - через поведінку ведучого, або тих учасників, які усвідомили мету своєї особистості та прийняли себе такими, які вони є, а у психодинамічному підході – через етап виникнення «очищеної» особистості. На завершальному етапі тренінгу відбувається модифікація поведінки учасників у бік максимального наближення до еталону та закріплення його у внутрішньому плані, що у поведінковій психології це реалізується через «натягування» на потрібну поведінку за допомогою позитивного підкріплення успішної поведінки та знищення старих штампів, у психоаналітичному – через «звільнення» від тиску неефективних сценаріїв або інших конструктів несвідомого, а у гуманістичній психології - через багаторазове проговорення та спеціальну проробку основних принципів самоактуалізованої поведінки (Сасько, 2010).

Аналіз проблеми розвитку соціально-інтелектуальних здібностей був здійснений О. Сасько, яка зазначає, що для розвитку здатності прогнозувати наслідки поведінки ефективним є засобами позитивної психотерапії, сфокусованої на рішенні,

гештальт-терапії, психодрами, тренінгах акторської майстерності, комунікативної компетентності, здатності розуміти невербальну експресію – засобами тілесно-орієнтованої терапії, НЛП, невербальної динамічної терапії, арт-терапії, гештальт-терапії, тренінгів сенситивності, а здатність розуміти вербальні повідомлення – засобами транзактного аналізу (Сасько, 2010).

Розвиток соціального інтелекту, емпатії, соціально-перцептивних здібностей засобами соціально-психологічного тренінгу, на думку Л.М. Іванської, Р.О. Агавеляна, передбачає: формування соціально-перцептивних здібностей через підвищення рівня перцепції; формування емпатійної спрямованості через актуалізацію інформації значущості наявності емпатії шляхом розширення психологічних знань про її механізми; розвиток здатності до концентрації, меж розпізнавання невербальної поведінки, реалізацію психологічних знань у практиці стосунків (Сасько, 2010).

Формуванню соціального інтелекту сприяє наявність сенситивності, що має розумітись як особлива чуттєвість до психічних станів інших, що має емоційну природу, що ґрунтується на інтуїції, тобто індивідуальній «евристиці», яку особистість використовує для висновків відносно міжособистісного спілкування. Сенситивність пов'язана із емпатією, тобто здатністю до емоційного резонансу на переживання іншої людини, яка, в свою чергу, лежить в основі соціального інтелекту (Сасько, 2010). Соціальна перцепція сприяє вмінню сприймати, розуміти та оцінювати інших, себе, свою групу, отримувати вербальну та невербальну інформацію про те, як особистість сприймають інші, наскільки точним є власне само сприйняття, тому тренінгу соціальної перцепції спрямований на формування вмінь глибокої рефлексії, змістової і оціночної інтерпретації об'єкта сприйняття (Сасько, 2010).

На думку А.В. Берклунд, розвиток соціального інтелекту у студентів передбачає: формування здатності розуміти суттєві ознаки в різних невербальних реакціях людини, розвиток чуттєвості до просторово-часових характеристик взаємодії людей; формування

здатності розуміти зміни значення подібних вербальних реакцій людини в залежності від певної ситуації, що їх зумовила; формування здатності передбачати наслідки поведінки людей у певній ситуації, прогнозувати те, що відбудеться у майбутньому; формування здатності розуміти логіку розвитку ситуації взаємодії, значення поведінки людей у різних ситуаціях; підвищення «саморозуміння та розуміння інших» (Сасько, 2010).

А.В. Берклунд зазначає, що розвиток сенситивності та соціального інтелекту уможливорюється використанням психогімнастичних вправ, які дозволяють отримувати широкий та водночас деталізований матеріал, необхідний для усвідомлення процесу та результатів соціально-перцептивної діяльності, а також формують середовище, що уможливорює розвиток сенситивних здібностей. Формування сенситивності у спостереженні по відношенню до вербальних, невербальних та проксемічних (просторово-часових) проявів людини досягається серією тренінгових вправ, спрямованих на розвиток того чи іншого сенсорного каналу: зорового, слухового, тактильної чутливості (Сасько, 2010).

Формування спостережливості по відношенню до невербальних аспектів, за даними А.В. Берклунд, уможливорюється впровадженням завдань, виконання яких вимагає фіксування особливостей зовнішності, міміки, жестів, поз, вегетативних змін, мікроекспресії очей, пара лінгвістичних компонентів мовлення, тощо (Сасько, 2010).

Формування чутливості до просторово-часових характеристик взаємодії людей досягається через завдання, що вимагають фіксації дистанції взаємодії, просторового розташування, переміщень, ритму руху (Сасько, 2010).

Формування здатності передбачати наслідки поведінки людей у певній ситуації, прогнозувати майбутні події та здатності розуміти логіку розвитку ситуації взаємодії, значення поведінки в різних ситуаціях досягається через номотетичну та ідеографічну сенситивність, де перша є здатністю розуміти типового представника тієї чи іншої соціальної групи та

використовувати це розуміння для прогнозування поведінки інших людей, що належать до даної групи, а друга – здатністю розуміти своєрідність кожної людини, використовувати знайомство, що має продовження, та об’єм інформації про людину, що збільшується, для більш точних прогнозів її поведінки. З метою їх розвитку слід впроваджувати вправи, спрямовані на розвиток здібності до розуміння та прогнозуванню станів, стосунків та властивостей її поведінки (Сасько, 2010).

Формування здатності до «саморозуміння та розуміння інших» має забезпечуватися соціально-перцептивними вправами, спрямованими на розвиток емпатії, рефлексії, діловими та рольовими іграми (Сасько, 2010).

Розгляд соціальної креативності як різновиду креативності передбачає урахування таких засад у формуванні креативності, визначених М.В. Саврасовим (2021): створення креативного освітнього середовища у ЗВО; сприяння творчого потенціалу особистості в процесі навчання студентів; актуалізація креативного потенціалу студентів у майбутній професійній діяльності.

У межах дисертаційного експерименту, проведеного С.К. Шандруком, з метою активізації навчально-креативної діяльності студентів було використано такі способи та прийоми викладання, пізнавальної роботи, організаційних форм навчання, які активізували пошукову творчу діяльність студентів та посилили їх суб’єктність в навчальному процесі (Шандрук, 2016).

Метою кейс-методу є розвиток винахідливості, вміння розв’язувати проблеми, здійснювати аналіз і діагностику творчих проблем (Маркова, 2016). Кейс-метод представлений трьома різновидами: 1) кейси-випадки; 2) кейси-вправи та 3) кейси-рішення. У нашому дослідженні усі види кейсів були включені у програму тренінгу при командній роботі.

Серед тренінгових методів з метою розвитку соціальної креативності особистості студентів були використані ті, реалізація яких була можлива у груповій формі, зокрема ті що

зазначають К. Фоменко та М. Саврасов (2021): 1) мозкий штурм (brainstorming) А. Озборна; - метод синектики; метод «Світове кафе»; метод Шести шляп Е. де Бono; атрибутивний список (Attributive Listing); Brutethink; - Superheroes; SCAMPER.

Особливу увагу в організації та змісті представленої у дослідженні програми розвитку соціальної креативності інженерів ми звертали на застосування ігрових методів, зокрема мисленнєвих – аналітичних, ідеалізаційних, методологічних, оргдіяльнісних, а також рольових, ділових, ігор-інсценування, настільних ігор та Т-ігор.

Отже, методологія розвитку соціальної креативності майбутніх фахівців інформаційно-технічної галузі має передбачати добір розвивальних психотехнологій, спрямованих на розвиток соціальних здібностей загалом, розвиток творчого потенціалу та групової креативності (стимуляції групових форм творчої діяльності), та інтегрування цих методів для розвитку, власне, соціальної креативності.

Структура програми представлена трьома модулями – мотиваційним, розвивальним та професійно-орієнтованим, завдання кожного з яких показані у таблиці 1.

Мотиваційний модуль.

Ефективність розвивальних заходів забезпечується як особливим змістом занять програми, так і через змістовну усвідомлену комплексну позитивної мотивації до участі в них. З метою формування позитивної мотивації було використано допоміжний комплекс психологічних завдань ігрового характеру – психогімнастики.

Психогімнастичні вправи спрямовані на подолання низької активності учасників розвивальних програм, слабкої згуртованості групи, недостатньої мотивації та зацікавленості учасників до змісту роботи, слабкої структурованості тренінгової групи, надмірної агресивності, втоми і монотонії. Психогімнастичні вправи є іграми, що сприяють легкому та приємному знайомству учасників, зняттю тривожності та скутості, закладають основу командотворення та демонструють

ігровий характер занять, що налаштовує учасників на відкритість та співпрацю, та збуджує інтерес до занять.

Таблиця 1

Загальна структура розвивальної програми

Модуль	Мета модуля	Стадії
Мотиваційний	Формування позитивної мотивації до участі у розвивальній програмі	1) забезпечення позитивної мотивації до участі в розвивальній програмі. 2) формування позитивного психологічного клімату у тренінговій групі.
Розвивальний	Розвиток соціально-креативнісних якостей та здатностей майбутнього фахівця технічного профілю	1) аналіз особливостей власних соціально-креативнісних якостей та здібностей, які сприяють успішності професійної діяльності; 2) розвиток соціальної креативності майбутніх фахівців технічного профілю.
Професійно-орієнтований	Розвиток компонентів професійної компетентності фахівця технічного профілю	1) розвиток позитивної та активної професійної ідентичності майбутнього фахівця; 2) розвиток соціально-інтелектуальних якостей, що сприяють професійному вдосконаленню фахівця; 3) розвиток рольової та командотворчої компетентності та діалогічності у діловому спілкуванні майбутніх фахівців.

Зміст мотиваційного модуля передбачав такі завдання:

1) розвиток позитивної мотивації до участі в розвивальній програмі через усвідомлення уможливлення задоволеності провідних мотивів навчально-професійної діяльності студента;

2) розвиток позитивної мотивації до участі в розвивальній програмі через формування обізнаності про її мету та зміст;

3) розвиток позитивної мотивації до участі в розвивальній програмі через формування обізнаності про мотивацію керівника розвивальної програми, яка спричинила її створення та впровадження;

4) формування позитивного психологічного клімату тренінгової групи.

На першому занятті у ході бесіди було визначено низку найбільш значущих мотивів студентів: мотив самовдосконалення; розвивати уміння регулювати емоційні стани у стресових ситуаціях; успішно вирішувати конфліктні ситуації у діловому та між особовому спілкуванні; прагнення краще розуміти себе та інших; бажання бути успішним у різних видах діяльності (навчальній, професійній); оволодіти уміннями ефективного спілкування; мати впевненість у собі; монетарні мотиви; мати успішний бізнес чи фріланс. У результаті обговорення можливості реалізації даних мотивів студенти дійшли висновків: зміст мотивів людини і міра їх задоволення з одного боку є критерієм успіху, а з іншого – забезпечує успішність і впевненість в собі; вагомими мотивами для юнацького віку є ті, що пов'язані зі спілкуванням, коханням, навчанням, працею та грошима; засоби задоволення більшості мотивів студенти не можуть самостійно чітко і конкретно сформулювати.

На заняттях даної стадії також було впроваджено доповідь ведучого стосовно його власної мотивації впровадження цієї програми, відбувалось ознайомлення зі змістом основних модулів розвивальної програми. На заняттях цієї стадії також були впроваджені заходи із формування позитивного психологічного клімату тренінгової групи. Для реалізації зазначеної мети використовувались вправи «Східний ринок», «Фотоальбом», «Десять секунд», «Прорватися у коло», «Без маски» (Bogdan, 2025).

Розвивальний модуль

Даний модуль містить серію занять, які сприяли розвитку соціальної креативності. Зміст розвивального модуля передбачав такі завдання:

1) усвідомлення особливостей власних соціально-творчих якостей, які сприяють запобіганню конфліктів, деструктивних комунікативних стратегій, зумовлюють успішність групової взаємодії.

2) корекція деструктивних комунікативних стратегій;

3) розвиток соціально-творчих якостей, що сприяють успішній професійній соціалізації та професійному самовдосконаленню;

4) розвиток групової креативності як вміння творчо вирішувати проблемні завдання у групі (команді).

Згідно першого завдання було здійснено аналіз психодіагностичних даних учасників експериментальної групи у тренінгу. Крім того, було впроваджено психодіагностику із подальшим аналізом її результатів за методиками визначення рівня емпатії, структури соціальної фрустрованості Л.І. Васермана, соціальної ізольованості особистості Д. Рассела, М. Фергюссона, тест комунікативної соціальної компетентності (КСК).

Задля психологічної корекції деструктивних комунікативних стратегій, подолання комунікативних бар'єрів у процесі соціальної взаємодії, корекції емоційної, соціально-інтелектуальної та поведінкової ригідності, соціальної дезадаптації, подолання комунікативного й морального егоцентризму було впроваджено низку вправ, зокрема «Привітання без слів», «Острів», «Перша зустріч», «Жива піраміда», «Молекули». Так, при виконанні вправи «Перша зустріч», «Переговори», «Сіамські близнюки», «Валіза», «Маріонетка», «Дискусія», «Вавілонська вежа», «Зрозумій почуття», «Інтонація», «Я знаю, що тобі наснилося», «Рожевий кущ», «Перевтілення», «Маклер», «Цілення», «Техніка інтерпретації», «Вгадай, хто слухає», «Переконлива мова» (Bogdan, 2025).

Для реалізації третього завдання (розвитку соціальної

креативності) використовувались вправи «Прогноз», «Спостереження», «Визнач ставлення», «Шнурок», «Піратський бриг», «Конфлікт», «Космічна швидкість», «Гроші у центрі», «Лавина», «Ластик», «Антонім», «За що ми любимо», «Вороги», «Телефон», «Емоційний контакт», «Пантоміма емоцій», гру «Фруктовий кошик», вправи «Вибери тварину», «Якості для спілкування», «Безлюдний острів», мозковий штурм «Соціальна креативність – це...», вправи «Крижинка», «Вирішення проблеми», гру «Шість капелюхів мислення», вправи «Канцелярські скріпки», «Театр абревіатур», «Перекинь м'яч», «Перетин простору», «Що? Звідки? Як?», «Способи дії», «Німа режисура», «Ко-воркінг», «Нічого не роблю, нічого не бачу, нічого не скажу», «Проблеми, проблеми...», «Арка», «Підкорювачі повітря», «Міст», «Живі числа», «Покажи рухами», рольова гра «Презентація унікального винаходу» (Bogdan, 2025).

Професійно-орієнтований модуль

На перших двох заняттях за темою «Соціальні ролі інженера» було впроваджено заходи із розвитку здатності розуміти та виконувати соціальні ролі. Теоретична частина заняття була спрямована на психоедукацію за темою соціальних ролей, рольової компетентності (рольової глибини, гнучкості, широти рольового репертуару). В якості кейсів учасники заповнювали рольову матрицю (професійно-рольові очікування, поведінка, домагання). Крім того, через упровадження методу «Світове кафе» були розглянуті проблеми рольових сценаріїв, вирішення рольових конфліктів, визначення групових ролей інженера. Практична частина заняття містила групову гру «Карусель», психодраматичну гру «Конфлікт ролей», ділову гру «Групові ролі в прийнятті групового рішення». Результатом упровадження занять стало формування обізнаності в учасників про рольові матриці, сценарії, конфлікти; знають свої соціальні ролі; уміння визначати групові ролі; виконувати різні соціальні ролі та вирішувати конфлікт між його учасниками у сфері професійної діяльності фахівця інформаційно-технічної галузі.

Наступна низка занять була присвячена темі «Соціальна активність інженера» і спрямована на розвиток здатності бути соціально-активним членом суспільства. У теоретичній частині підіймалися питання про суспільні відносини та роль соціальної активності в житті людини методом бесіди. Практична частина передбачала роботу в підгрупах за вправою «Форми соціальної активності», виконання індивідуальних вправ «Соціальний атом» і «План розвитку моєї соціальної активності». У результаті цих занять учасники почали більш глибоко розуміти роль суспільної активності у професійному житті, усвідомлювати відповідальність за відносини з іншими; визначати форми суспільної активності інженера; встановлювати контакти з іншими людьми (колегами, клієнтами).

На наступному занятті були упроваджені коучингові психотехнології МАК для сприяння професійному самовизначенню майбутніх інженерів, вдосконаленні їх професійної Я-концепції.

Розвиток командотворчої компетентності у майбутніх інженерів ґрунтувався на методологічних засадах запропонованих А.Книш (2015), зокрема урахування фаху, наявності досвіду групової роботи, володіння методичним інструментарієм, необхідним для проведення групової роботи, наявність зворотного зв'язку щодо особливостей його керівництва груповою роботою.

Н.Ю. Волянук та Г.В. Ложкін (2022) визначили, що розвиток командної згуртованості передбачає формування загальної думки, командного настрою, традицій, правил і норм поведінки, розвиток ціннісних орієнтацій та установок, спільних інтересів. В.В. Горбуновою (2014) було систематизовано основні едукативні, аналітичні, моделюючі та трансформаційні техніки і інструменти у реалізації командо творчих заходів, використані у представленій програмі: техніки експлікації цінностей командної інтеракції особистості, техніки реконструкції ціннісного змісту командних ролей особистості, техніки реконструкції рольового репертуару особистості,

техніки розвитку ціннісної складності особистості в сфері командної інтеракції, техніки аналізу індивідуальних стратегій реалізації цінностей командної діяльності, техніки оптимізації стратегій реалізації цінностей командної діяльності особистості, техніки аналізу рольової компетентності особистості, техніки розвитку рольової компетентності особистості, техніки реконструкції ціннісно-рольової взаємодії в командах, техніки сприяння ціннісній кон'юнкції членів команд, техніки сприяння рольовій конвергентності членів команд.

Представлені техніки розвитку командотворчої та рольової компетентності були покладені у зміст розвивальної програми, представленої тренінгом та спецкурсом. Протягом тренінгу були реалізовані вправи вправи «Можливі способи використання об'єкта», «Спільні риси», «Перерахування рис, які не підходять до заданої професії», «Розповідь», «Слово», «Хокку», «Три слова», «Пропущені слова», «Слоган», «Пошук суперечливих предметів», «Ланцюжок асоціацій», «Ялинка асоціацій», «Біном фантазії», «Казка-калька», «Основні прийоми фантазування у літературній творчості», «Конструювання метафори», «Метафора», «Оксиморон», «Що ти про це думаєш?», «Акули пера», «Асоціації», техніки «Атрибутивний список», «Brutethink», «Кубики історій Рорі», «Фрірайтинг», «Канцелярські скріпки», «Театр абрєвіатур», «Перекинь м'яч», «Перетин простору», «Що? Звідки? Як?», «Способи дії», «Німа режисура», «Ко-воркінг», «Нічого не роблю, нічого не бачу, нічого не скажу», «Проблеми, проблеми...», «Арка», «Підкорювачі повітря», «Міст», «Живі числа», «Покажи рухами», рольову гру «Презентація унікального винаходу», а також лекцію «Техніки командо творення», вправи «Цікаві історії», «Мене непокоїть те, що в коробочці», «Групове відео», «Правда / неправда», «Чарівник», «Усе робимо одночасно», «Текст із підтекстом», «Як ми схожі!», ситуаційна гра «Крдіжка»; «Клавіатура», «Коло довіри», «Павутинка», «Колода», «Скоромовка», методику «Арка» для визначення групової згуртованості (Bogdan, 2025).

Висновки. Програма розвитку комунікативних гнучких навичок фахівця містила три блоки – мотиваційний, розвивальний та професійно-орієнтований. Зміст мотиваційного модуля передбачав розвиток позитивної мотивації до участі в розвивальній програмі через усвідомлення уможливлення задоволеності провідних мотивів навчально-професійної діяльності студента; розвиток позитивної мотивації до участі в розвивальній програмі через формування обізнаності про її мету та зміст; розвиток позитивної мотивації до участі в розвивальній програмі через формування обізнаності про мотивацію керівника розвивальної програми, яка спричинила її створення та впровадження; формування позитивного психологічного клімату тренінгової групи. Зміст розвивального модуля передбачав усвідомлення особливостей власних соціально-творчих якостей, які сприяють запобіганню конфліктів, деструктивних комунікативних стратегій, зумовлюють успішність групової взаємодії; корекцію деструктивних комунікативних стратегій; розвиток соціально-творчих якостей, що сприяють успішній професійній соціалізації та професійному самовдосконаленню; розвиток групової креативності як вміння творчо вирішувати проблемні завдання у групі (команді). Зміст професійного блоку був спрямований на розвиток позитивної та активної професійної ідентичності майбутнього фахівця та соціально-інтелектуальних якостей, що сприяють професійному вдосконаленню фахівця; а також розвиток рольової та командотворчої компетентності та діалогічності у діловому спілкуванні майбутніх фахівців.

Література:

Bogdan J. (2025). Psychology of Soft Skills of the Future Specialist : monograph. Kharkiv : S. Kuznets KhNUE.

Власова О.І. (2006). Психологічна структура та чинники розвитку соціальних здібностей: дис... докт. психол. наук: 19.00.07. К.

Волянук Н.Ю. Ложкін Г.В., Фомич М.В. (2022). Командна згуртованість як соціально-психологічний феномен. Науковий журнал Габітус. Вип. 36. С. 255-259.

Горбунова В. В. (2014). Психологія командотворення: Ціннісно-рольовий підхід до формування та розвитку команд : монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка.

Книш А.Є. (2015). Формування особистісної готовності майбутніх психологів-тренерів до професійної діяльності автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 Х.

Полторацька В.В. (1997). Формування комунікативної культури майбутнього вчителя в процесі його професійно-педагогічної підготовки: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01./ В.В Полторацька. - Харків: ХДПУ, 1997. 24с.

Яценко Т.С., Кміт Я.М., Олексієнко Б.М. (2001). Активне соціально-психологічне навчання, теорія, процес, практика: Навч. посібник. – Хмельницький : Видавництво НАПВУ.

Сасько О.О. (2010). Психолого-педагогічні особливості розвитку соціального інтелекту у студентів, схильних до адиктивної поведінки. Дис. Харків.

Саврасов М.В. (2021). Регулятивні чинники креативності суб'єкта навчально-професійної діяльності. Дис.

Фоменко К.І., Саврасов М.В. (2021). Психотехнології розвитку креативності: майстерня тренера. Х.: Діса-плюс.

Шандрук, С. К. (2016). Психологічні засади розвитку професійних творчих здібностей майбутніх практичних психологів [Текст] : 19.00.07 : дис. ... д-ра психол. Наук. Тернопільський нац. ун-т. Тернопіль.

Оригінальний рукопис отриманий 3 листопада 2024 року

Стаття прийнята до друку 8 грудня 2024 року